

GÖRÜŞLER

ERGENLİK DÖNEMİ DEĞİŞİM PROJESİ

Gözünüzün önüne Woody Allen filmlerinde rastlanabilecek bir durumu getirin ve kendinizi tam kalkmasına yakın bir yolcu otobüsüne binmiş olarak düşünün. Otobüs sizi şaşkınlığa düşürecek derecede kalabalık, üstelik otobüsün içinde herkes oldukça yüksek sesle bir şeyler anlatıyor, ancak birisinin söylediğini diğeri ne duyabiliyor ne de anlayabiliyor.

Böyle bir durumda sizin yapabileceğiniz iki şey var; eğer girişken ve azimli biriyseniz, otobüsün içindeki insanların birbirini anlayabileceği yeni bir düzen kurulması için çaba gösterebilirsiniz veya süregiden gürültüye katılırsınız...

"Teşbihte hata olmaz" diyerek bu benzetmeyi yapmamın nedenini açıklayayım. Şu ana kadar çok sayıda kişi ve kuruluş tarafından pek çok çaba harcanarak farklı etkinliklerin yapıldığı "cinsel eğitim" alanı gerçekten bu benzetmeyi aratmayacak düzeyde karışık durumda. Üstelik şimdiye kadar yapılanlar için de elimizde somut ve düzenli veri yok.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB); böylesine çok sesin yankılandığı bir alanda, belki gecikmeli olarak girişimde bulundu ve bir amacı da konu ile ilgilenenlerin arasındaki iletişimi sağlıklı bir temele oturtmak olan bir adım attı. Eğitimin birliği ve teklifi ilkesini göz önüne ve ön plana alan MEB; tüm Türkiye çapında uygulanacak olan eğitim projesini başlattı; Ergenlik Dönemi Değişim Projesi (ERDEP).

Bu proje ile amaçlanan; öğrencilere, anne ve babalarına ve öğretmenlerine; ergenlik döneminde meydana gelen; bedensel, ruhsal, ve sosyal değişimler hakkında bilgi vermek, böylece ergenlikten genç yetişkinliğe geçerken karşılaşılan sorunların sağlıklı, mutlu yaşanarak aşılmasını ve daha bilinçli bir toplum oluşmasını sağlamak.

Proje, pek çok basın-yayın organı, sivil toplum kuruluşu, üniversite çevreleri ve çeşitli bakanlıklardan yüreklendirici destek ve kendi katkılarının neler olabileceğini de sorgulayan olumlu tepkiler aldı. Ancak elbette gerçekten iyi niyetli

ve yapıcı eleştiriler olarak; girişimi yetersiz ve bazen de yöntemi yanlış bulan kişi veya kuruluşlar da oldu.

Bu arada yeterli bilgi almadan çeşitli hükümlere varan ve aktarılmaya çalışılanı farklı şekilde algılayan çevreler de var. Bu noktada bilgilenmeyi net ve çabuk şekilde sağlayamamanın suçunu üstlenmeliyiz. Ancak ERDEP projesinin önemli öğelerinden birisi; yapılan eğitimin yöntemi ve içeriğinin tamamen açık olması ve yapıcı eleştirilere de açık olmasıdır. Bu nedenle bilgi almak isteyen tüm organlara elden geldiğince bilgi aktarılmaya çalışıldı.

ERDEP uygulamasında; Ergen Psikolojisi, Sosyal Bilimler, Psikiyatri, Kadın Hastalıkları, Çocuk Sağlığı, Halk Sağlığı, Okul Sağlığı, Eğitim Bilimleri, Eğitim Psikolojisi, Biyoistatistik gibi çeşitli disiplinlerden öğretim üyeleri, Prof. Dr. Ferhunde Öktem'in başkanlığında Projenin Eğitim Birimini oluşturdular. Prof. Dr. Ferhunde Öktem, Prof. Dr. Ufuk Beyazova, Prof. Dr. Oktay Kadayıfçı, Doç. Dr. İbrahim Cılga, Doç. Dr. Mehmet Sungur, Doç. Dr. Hakan Şatroğlu, Doç. Dr. Figen Çok, Doç. Dr. Vildan Sümbüloğlu, Yard. Doç. Dr. Cem Babadoğan, Uzm. Dr. Sibel Gökçurt, Dr. Erol Gökçurt, Dr. Hakan Sabuncuoğlu ve Uzm. Dr. Tanju Yılmaz'ın denetiminde Eğitim Birimi bu dönemdeki gençlere verilecek eğitimin stratejisi ve ana hatlarını öncelikle bir haftalık bir work-shop ile belirledikten sonra, eğitim materyalini, eğiticilerin sunumunda kullanacakları standart modülü hazırladı ve öğretmenlerin eğitiminde rol aldı. Öğretmen ve öğrenciye yönelik olarak iki şekilde hazırlanan eğitim materyallerinde ana hatlarıyla; büyüme, gelişme, olgunlaşma, serbest zaman etkinlikleri, ergenlik dönemi özellikleri, ergenlik döneminde beslenme, üreme sistemleri, adet döngüsü, adet döneminde temizlik, kızlar ve erkeklerde üreme sağlığı sorunları, ergenlikte genel beden temizliği, cinsellik, cinsel kimlik gelişimi, aile planlaması, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, madde bağımlılığı ve zararlı

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 7(1) 2000

alışkanlıklar yer aldı.

Bir kısmı benzer projelerde çalışmış, bir kısmı öğretmenlik yapmış, Hemşirelik Yüksek Okulu veya Sağlık Eğitim Enstitüsü mezunu eğitimciler; kız ve erkek olarak ayrı gruplar halindeki ilköğretim Okullarının 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerine en fazla 100 kişilik gruplar halinde eğitim verdiler. Pilot bölge olarak belirlenen İstanbul'da, bu yaş grubundaki tüm öğrencilere (yaklaşık 440.000 öğrenci) ulaşıldı. Eğitim 25 dakikada standart bir modülün anlatımı, soruların cevaplanması ve eğitim materyalinin dağıtılmasından oluştu. Şu anda bu okullardaki öğrencilere eğitim öncesi ve sonrasında uygulanmış olan anketlerle; "Eğitim Verimliliğinin Değerlendirilmesi" nin istatistiksel yorumu yapılmakta. Elde edilen veriler ve yapılacak veya iletilecek diğer değerlendirmeler sonrasında eğitimin şekli ve içeriğinde değişme ve diğer illere yayılmasının hazırlıkları yapılacak.

Günümüzde bile "cinsel eğitim / üreme sağlığı" konusu çok bilinmeyenli denklem gibi karşımızda duruyor. Bırakın bu eğitimin nasıl ve kim tarafından verilmesinin gerektiğinin belirlenmesini, tanım üzerinde dahi bir anlaşmaya varılmamış durumda. "Ergenlik Dönemi" de; bu güne kadar hakkında çeşitli ve karşıt denebilecek kuramların ortaya atıldığı bir insan yaşam evresi olmuş.

Gelişmiş iletişim ağı sayesinde çok çeşitli kaynaklara kolayca ulaşabilmenin getirdiği yeni etik değerlendirmelere gerek varken, açmazların ve değişik görüşlerin sayısı günümüzde iyice artmış durumda. Bu konu başka bir yazıda ele alınmasını gerektirecek kadar geniş.

Ergenlik dönemindeki toplum ve cinsel eğitim/üreme sağlığı konularında ülkemizde çoğu ne yazık ki mikro düzeyde ve pilot çalışma şeklinde kalan araştırmalar ve eğitim çalışmaları yapılmış. Elde edilen veriler de birkaç örnek dışında bir merkez veya Bilgi Döküm Merkezinde toplanamamış. Bu bağlamda önümüzdeki günler ve belki de yıllarda uygulanması düşünülen "cinsel eğitim" konusunun tartışmasının da; medya gibi konuya sansasyonel yaklaşımlarda bulunan platformların yerine "bilimsel ortamlar" da yapılması gerekiyor. Yapılan pek çok etkinlik içinde yaptığımızın en iyisi olduğu şeklin-

de bir peşin hükme kendimizi kaptırmadan paylaşım içinde en iyiye ulaşmanın yollarını bulabileceğimizi düşünüyorum.

ERDEP gibi uzun soluklu girişimlerle; bilgi birikimi ve bilgi aktarımı işlevi üstlenmeyi isteyenlere her türlü kaynak aktarımını yapılabileceğini ve konuyla ilgilenen ve değişik etkinliklerde bulunan çeşitli kişi ve kuruluşlar arasında da eş güdümlü ve iş birliği oluşturulabileceğini ve ERDEP'in de eğitim stratejisi belirlenmesinde öncülük oynayabileceğini düşünüyorum.

Yani konunun girişinde bahsedilen karmaşık "yolcu otobüsü" görünümünden kurtulma zamanı geldi.

ERDEP için bu güne kadar yapılan yorumlarda; Tevhid-i Tedrisat Kanunun'dan beri alınan en radikal karar olduğundan, projenin "uyduruk" olduğunu belirtmeye ve bu eğitimin sonucunda gazetelerin üçüncü sayfalarındaki haberlerde azalma olacağı yorumuna kadar geniş bir yelpaze içinde değerlendirmeler yapıldı.

Kimi medya organlarında ve akademik çevrelerde; "Siz adını korktuğunuz veya çekindiğiniz için farklı koydunuz; esas yaptığınız cinsel eğitimidir." denerek sonrasında da cinsel eğitim şöyle olmalı böyle yapılmalı" diye de eklendi. Hatta "cinsellik eğitimi yapılamaz" ve "yazarlar bakanlık korkusundan bazı konularda yeterince açıklama yapmamışlar" şeklinde yorumlarda da bulunuldu.

Ergenlik dönemi; önemli geçiş ve değişimlerin kısa sayılabilecek bir süreye sığdığı önemli bir dönem. Gençler bu dönemin sonuna doğru hızlı büyüme, gelişme ve kimlik arayışı sorunlarını henüz aşamadan gelecekleri ile ilgili ve yaşamlarının bundan sonraki kısmını etkileyecek önemli kararlar almak zorunda kalıyorlar. Sonuçta birçok değişim bir arada yaşandığı için; umursamazlık, isyan, kaygı, öfke gibi tepkilerin ister istemez oluşması, ergen-aile-çevre ilişkilerini çıkmaza sokabiliyor ve sorunların çözümü zorlaşıyor.

Gençliğimizin batı ülkeleri gençliğinden daha az problemlili olduğuna inanma eğilimi, bu güne kadar büyümekte olan problemlerin görülmesini zorlaştırmış. Ülkemizde yapılmış bir araştırmaya göre; ergenlerin %90'ı bu dönemde her hangi

bir sorunla karşılaştığını belirtmiş, %35'i karşılaştığı sorunlardan hiç birini çözememiş. %7 ergen cinsel sorunum var demiş ve en büyük sorun olarak da mastürbasyonu göstermiş. En sık karşılaşılan sorun olarak da, %35 civarında fiziki görünüş değişmesi görülmüş. Yapılan bir çalışmada; ki Ankara'da yapılmış, kızların yedide biri adet gördüklerinde neyle karşılaştıklarını bilmiyorlarmış.

Prof. Dr. Kulaksızoğlu'na göre; Büyüme, olgunlaşma ve cinsel kimliğin kazanılması sırasında karşılaşılan sorunları giderme çabasına "cinsel eğitim" denebilir. Amaç; biyolojik ve cinsel gelişmeleri konusunda gençleri bilgi sahibi yapmak ve bu alandaki gerginliklerin azalmasını sağlamaktır."

Aslında cinsel eğitimde ne öğretileceği konusunda da bir karara varılmış değil. "Bu programda önemli olanın öğrencilerin ne istediğine yönelik eğitimi sağlamak olabilir." diyor. Yapılan araştırmalara göre ergenler bu dönemde en çok büyüme ile ilgili bilgi verilmesini istiyorlar. Bu da ERDEP eğitim materyalinin önemli bir bölümünü kapsıyor.

"Ergenlik döneminde karşılaşılan bedensel, ruhsal, sosyal değişimler anlatılacak." denmesi yeterli bir saptama olmakta. Çünkü cinsel eğitim ergenlik dönemine kadar çoktan verilmiş olmalı.

Ancak yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi özellikle ergenlik döneminde cinsellik oldukça önemli ve baskın bir konu haline alır. O yüzden yapılan eğitim çalışması cinselliği elbette içermektedir.

Herhangi bir cinsel eğitim programının amacı; "gençler arasında cinselliğin konuşulabilir olması; ERDEP ile bu fazlasıyla başarılmaktadır. Yine Sayın Bulut'a göre; eğitimin amaçlarından biri olarak bireysel farklılık ve yanı sıra toplumsal normları tanıma ve farklılıklara saygı gösterme amaçlanmalı; bu da ERDEP'de fazlasıyla önemsendi.

Aslında eğitimin kalitesi kendini belirler. O nedenle eğer eğitimin şeklinde bir değişiklik/düzeltilme yapılacaksa, kavramsal bir saptama yaptıktan sonra elbette yapılabilir. Amaç daha iyiyi bulmak olmalı. Projenin Eğitim Birimi de bu amaca ulaşabilmek için her türlü öneri ve desteğe açık.

ERDEP ile ilgili bilgi almak için; MEB'nin "Sağlık İşleri Dairesi" ne veya (312) 213 18 16 numaralı telefona başvurulabilir.

Uzm. Dr. Tanju Yılmaz
(Proje Koordinatörü)